

РЕЗУЛЬТАТИ РОБОТИ ГААЗЬКОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ З МІЖНАРОДНОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА З ПИТАННЯ УНІФІКАЦІЇ НОРМ ЩОДО ЮРИСДИКЦІЇ У МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

Волторніст О.С.,
аспірант першого року навчання
кафедри міжнародного приватного права
Навчально-наукового інституту міжнародних відносин
Київського національного університету ім. Т. Шевченка

Волторніст О.С. Результати роботи Гаазької конференції з міжнародного приватного права з питання уніфікації норм щодо юрисдикції у міжнародному приватному праві.

Гаазька конференція з міжнародного приватного права (далі – «Конференція») відіграла ключову роль у розвитку та уніфікації норм юрисдикції в міжнародному приватному праві. У цій статті розглядаються результати різних конвенцій Конференції, зосереджуючись на їхньому впливі на гармонізацію юрисдикційних норм між державами-членами. Аналізуючи ключові конвенції, такі як Гаазька конвенція 1965 року про вручення за кордоном судових та позасудових документів, Гаазька конвенція 1970 року про отримання за кордоном доказів у цивільних або комерційних справах і Гаазька конвенція 2005 року про угоди про вибір суду, це дослідження висвітлює як ці інструменти вирішують конфлікти законів і юрисдикційні колізії в транскордонних справах.

Також досліджено проблеми, з якими стикаються при імплементації цих конвенцій, включаючи різні національні тлумачення та вплив національних правових систем на міжнародні угоди. Шляхом порівняльного аналізу оцінюється ефективність цих конвенцій у скороченні пошуку форуму та забезпеченні більш передбачуваних результатів для сторін, які беруть участь у міжнародних спорах.

Крім того, у цьому дослідженні розглядаються майбутні перспективи подальшої уніфікації правил юрисдикції, враховуючи нові тенденції, такі як глобалізація, цифровізація та зростаюча складність транскордонних правових питань. Дослідження має на меті зробити внесок у дискусію про юрисдикцію у міжнародному приватному праві, надаючи розуміння досягнень Конференції та визначаючи сфери, де необхідні подальші зусилля для підвищення узгодженості та ефективності юрисдикційних правил. Зрештою, отримані дані підкреслюють важливість міжнародного співробітництва у вирішенні юрисдикційних проблем і просуванні однакового застосування принципів міжнародного приватного права.

Успіх Гаазької конференції, однак, залежить не лише від прийняття конвенцій, а й від того, якою мірою держави інтегрують ці інструменти у свої внутрішні правові системи. Непослідовність у ратифікації та відмінні національні практики часто розмивають заплановану гармонізацію, створюючи прогалини у правозастосуванні та правову невизначеність. Деякі великі економіки ще мають ратифікувати ключові конвенції, що обмежує їх глобальне охоплення та зменшує переваги передбачуваності та одноманітності. Ці перешкоди підкреслюють потребу в більш потужних механізмах для моніторингу та заохочення дотримання, а також у розробці гнучких стандартів, які можуть врахувати різноманітні правові традиції, водночас сприяючи конвергенції. Розширення діалогу між державами-членами та цільова технічна допомога можуть сприяти ширшій участі, забезпечуючи повну реалізацію потенціалу конвенцій Конференції.

Ключові слова: юрисдикція, Гаазька конференція, уніфікація, міжнародне приватне право, транскордонні спори.

Volturnist O.S. Results of the Hague Conference on private international law on the unification of jurisdiction rules in private international law.

The Hague Conference on Private International Law (hereinafter – “Conference”) has played a pivotal role in the development and unification of jurisdictional rules in private international law. This paper

examines the outcomes of the Conference various conventions, focusing on their impact on harmonizing jurisdictional frameworks among member states. By analyzing key conventions, such as the 1965 Hague Convention on Service Abroad of Judicial and Extrajudicial Documents, the 1970 Hague Convention on the Taking of Evidence Abroad in Civil or Commercial Matters, and the 2005 Hague Convention on Choice of Court Agreements, this research highlights how these instruments address conflicts of laws and jurisdictional disputes in cross-border cases.

The paper further explores the challenges faced in implementing these conventions, including differing national interpretations and the influence of domestic legal systems on international agreements. Through comparative analysis, it evaluates the effectiveness of these conventions in reducing forum shopping and ensuring more predictable outcomes for parties involved in international disputes.

Moreover, this study reflects on the future prospects for further unification of jurisdiction rules, considering emerging trends such as globalization, digitalization, and the increasing complexity of cross-border legal issues. The research aims to contribute to the discourse on private international law by providing insights into the Conference achievements and identifying areas where further efforts are needed to enhance the coherence and effectiveness of jurisdictional rules. Ultimately, the findings underscore the significance of international cooperation in resolving jurisdictional challenges and advancing the uniform application of private international law principles.

The success of the Hague Conference, however, hinges not only on the adoption of conventions but also on the degree to which states integrate these instruments into their domestic legal frameworks. Inconsistencies in ratification and divergent national practices often dilute the intended harmonization, creating gaps in enforcement and legal uncertainty. Some major economies have yet to ratify key conventions, limiting their global reach and diminishing the benefits of predictability and uniformity. These obstacles highlight the need for stronger mechanisms to monitor and encourage compliance, along with the development of flexible frameworks that can accommodate diverse legal traditions while still promoting convergence. Enhanced dialogue among member states and targeted technical assistance could foster broader participation, ensuring that the potential of the Conference's conventions is fully realized.

Key words: jurisdiction, Hague Conference, unification, private international law, cross-border disputes.

Постановка проблеми: Складність глобалізації призвела до безпрецедентного зростання транскордонних угод і взаємодій, що зумовило необхідність ефективних механізмів для вирішення спорів, які охоплюють кілька юрисдикцій. У цьому контексті відсутність єдиних правил визначення юрисдикції створює значні проблеми як для фізичних, так і для юридичних осіб. Юрисдикційні конфлікти можуть призвести до непослідовних результатів, збільшення витрат і тривалої невизначеності для сторін, залучених у міжнародні спори. Застосування різноманітних національних законів загострює ці проблеми, що робить обов'язковим встановлення узгодженого підходу до юрисдикції в міжнародному приватному праві.

Гаазька конференція з міжнародного приватного права стала ключовим гравцем у вирішенні цих проблем, прагнучи гармонізувати правила юрисдикції за допомогою різних міжнародних конвенцій. Однак, незважаючи на зусилля Конференції, залишаються численні перешкоди. До них належать різні рівні ратифікації та імплементації конвенцій державами-членами, різні тлумачення ключових положень і вплив внутрішніх правових норм, які можуть підірвати ефективність розроблених конвенцій. Крім того, оскільки глобальний ландшафт продовжує розвиватися разом із технологічним прогресом і зміною економічної динаміки, потреба в уніфікованій системі визначення юрисдикції стає дедалі гострішою.

Мета дослідження: Метою цього дослідження є критичний аналіз результатів роботи Конференції щодо уніфікації правил юрисдикції, оцінка ефективності її попередніх конвенцій у вирішенні юрисдикційних конфліктів у транскордонних спорах. Оцінюючи як досягнення, так і проблеми, пов'язані з цими міжнародними інструментами, дослідження має на меті виявити можливості для підвищення узгодженості та застосовності юрисдикційних правил у міжнародному приватному праві, що зрештою сприятиме більш ефективному та справедливому процесу вирішення міжнародно-правових спорів.

Стан вирішення проблеми: Питання уніфікації правил юрисдикції в міжнародному приватному праві привернуло значну увагу протягом останніх кількох десятиліть, особливо у світлі

зростаючої глобалізації та складності транскордонної діяльності. Конференція досягла значних успіхів у цій сфері, ухваливши різні конвенції, спрямовані на вирішення юрисдикційних конфліктів. Ключові інструменти, такі як Гаазька конвенція про вручення за кордоном судових та позасудових документів 1965 року та Гаазька конвенція про угоди про вибір суду 2005 року, представляють важливі кроки до гармонізації, надаючи державам-членам структуровані рамки для сприяння міжнародній співпраці та вирішення спорів.

Сучасний науковий дискурс наголошує на необхідності подальших досліджень і діалогу між науковцями, практиками та політиками для вирішення цих проблем [1, с. 422]. Зусилля, спрямовані на посилення імплементації та тлумачення конвенцій Конференції, поряд з ініціативами щодо просування передового досвіду та сприяння співпраці між державами-членами, є важливими для підвищення ефективності юрисдикційних норм у міжнародному приватному праві. Зрештою, комплексний підхід, який враховує як усталені рамки, так і нові тенденції, є життєво важливим для розробки єдиної конвенції, яка би уніфікувала правила юрисдикції в міжнародному приватному праві.

Вклад основного матеріалу. Заснована в 1893 році, Конференція виникла як відповідь на зростаючу потребу в єдиному підході до транскордонних правових питань на тлі зростання глобалізації та міжнародного співробітництва. Її заснування мало на меті створити платформу для держав для ведення переговорів і розробки міжнародних договорів, які гармонізували б суперечливі національні закони та сприяли вирішенню приватноправових спорів. Початкова увага Конференції була зосереджена на таких питаннях, як шлюб, розлучення та опіка над дітьми, що відображало нагальну потребу в міжнародно-правовій базі для вирішення питань особистого статусу, які виходять за межі національних кордонів [2, с. 23].

З роками сфера дії Конференції розширилася, щоб охопити ширше коло питань, зокрема щодо правил юрисдикції. Одним із перших значних досягнень Конференції стала Конвенція 1902 року про угоди щодо колізійних норм і юрисдикції стосовно розлучення і роздільного проживання подружжя, яка створила прецедент для майбутніх документів, розглядаючи конфлікти юрисдикцій у сімейному праві [3, с. 445-446]. Ця рання конвенція заклала основу для подальшого розвитку юрисдикційної уніфікації та проілюструвала проблеми узгодження різних правових систем.

Період після Другої світової війни став значним переломним моментом для Конференції, оскільки світ став свідком безпрецедентного зростання міжнародної торгівлі, міграції та комунікацій. Складність цих подій зумовила необхідність більш комплексного вирішення питань юрисдикції в міжнародному приватному праві. У цьому контексті Конференція прийняла Гаазьку конвенцію 1965 року про вручення за кордоном судових та позасудових документів, яка мала на меті оптимізувати вручення документів в іноземних державах, тим самим зменшивши затримки та невизначеність у транскордонних судових провадженнях [4, с. 189]. Ця конвенція стала значним кроком у напрямку посилення співпраці між державами-членами, оскільки вона встановила стандартизовану процедуру вручення процесуальних документів, сприяючи безперебійному відправленню правосуддя в міжнародних справах.

Паралельно Конференція визнала необхідність ефективних механізмів для отримання доказів у транскордонних судових процесах. Це визнання призвело до прийняття Гаазької конвенції 1970 року про отримання за кордоном доказів у цивільних або комерційних справах. Ця конвенція мала на меті спростити процес збору доказів у різних юрисдикціях, сприяючи тим самим ефективності міжнародних судових процедур [5, с. 168]. Забезпечуючи основу для співпраці між судовими органами, Конвенція усунула критичну прогалину в існуючій правовій базі, дозволяючи сторонам отримувати доступ до необхідних доказів у своїх справах, не стикаючись із значними перешкодами.

Конференція продовжувала розвивати свої успіхи, кульмінацією чого стало прийняття Гаазької конвенції про угоди про вибір суду 2005 року. Ця історична конвенція мала на меті встановити чіткі правила вибору юрисдикції для міжнародних комерційних спорів, вирішуючи проблеми, пов'язані з суперечливими національними законами, і сприяючи автономії сторін у виборі юрисдикції [6, с. 331]. Конвенція мала на меті посилити правову визначеність для компаній, які займаються міжнародною торгівлею, тим самим сприяючи створенню більш передбачуваного та надійного правового середовища.

Незважаючи на ці значні досягнення, процес уніфікації правил юрисдикції не обійшовся без проблем. Однією з головних перешкод є різні рівні ратифікації та виконання конвенцій Конференції

ції державами-членами. У той час як деякі конвенції отримали широку підтримку, інші стикалися з опором або повільним прийняттям, що призвело до появи мозаїки юрисдикційних рамок, які ускладнюють вирішення міжнародних спорів [7, с. 112]. Наприклад, Гаазька конвенція про угоди про вибір суду 2005 року була ратифікована станом на кінець 2024 року всього 36 державами-членами, що обмежує її ефективність у гармонізації правил юрисдикції в усьому світі. Різне тлумачення ключових положень державами-членами ще більше загострює проблему, оскільки національні суди можуть застосовувати конвенції непослідовно, підриваючи мету уніфікації [8, с. 205].

Вплив національних правових систем також створює значну проблему для уніфікації правил юрисдикції. Багато держав мають усталені правові традиції, які формують їхній підхід до юрисдикції, що ускладнює узгодження цих розбіжностей у рамках міжнародних конвенцій. Крім того, культурне ставлення до міжнародного співробітництва та ролі національних судів у вирішенні юрисдикційних спорів може перешкоджати ефективній реалізації інструментів Конференції. Взаємодія між національними та міжнародними правовими рамками вимагає постійного діалогу та співпраці між державами-членами для вирішення цих проблем і сприяння ефективному застосуванню правил юрисдикції.

Нові тенденції, такі як розвиток цифрових комунікацій і зростаюча складність транскордонних угод, ще більше ускладнюють ландшафт міжнародного приватного права. Поширення електронної комерції і глобалізація торгівлі створили нові юрисдикційні проблеми, які традиційні правові норми можуть важко вирішити. Питання, пов'язані із захистом даних, правами інтелектуальної власності та захистом споживачів у цифровій сфері, потребують інноваційних підходів до визначення юрисдикції, які можуть адаптуватися до мінливої динаміки міжнародних взаємодій [9, с. 991].

У відповідь на ці виклики Конференція ініціювала різні проекти та дискусії, спрямовані на адаптацію своїх конвенцій до сучасних правових реалій. Постійний перегляд існуючих конвенцій і дослідження нових інструментів демонструють прагнення Конференції йти в ногу з часом. Організація активно співпрацює із зацікавленими сторонами, включаючи практикуючих юристів, науковців і політиків, щоб визначити нові проблеми та завершити роботу над проектом конвенції, яка би уніфікувала юрисдикційні правила, робота над якою ведеться ще з 1992 року [10, с. 203].

Оскільки Конференція продовжує свої зусилля з уніфікації правил юрисдикції в міжнародному приватному праві, вона стикається з необхідністю вирішення не лише існуючих проблем, але й майбутніх складнощів транскордонних спорів та колізій. Взаємодія глобалізації, технологічного прогресу та нових потреб суспільства вимагає активного підходу до гармонізації правил юрисдикції. Прихильність Конференції до постійної адаптації та співпраці з державами-членами матиме вирішальне значення для забезпечення того, щоб її конвенції залишалися ефективними інструментами для вирішення юрисдикційних колізій у сучасному світі.

Конвенції, прийняті Конференцією, суттєво вплинули на розвиток і застосування норм юрисдикції в міжнародному приватному праві. Їхній вплив можна оцінити через різні виміри, включаючи юридичну узгодженість, автономію сторін та сприяння міжнародній співпраці між державами. Критичний аналіз цих аспектів виявляє як досягнення, так і обмеження цих інструментів у гармонізації юрисдикційних рамок [11, с. 129].

Одним із найбільш помітних внесків конвенцій Конференції є посилення правової послідовності в транскордонних спорах. Конвенції містять стандартизовані правила, яких заохочують дотримуватись держави-члени, що зменшує невизначеність для сторін, які беруть участь у міжнародних судових процесах. Наприклад, Гаазька конвенція про угоди про вибір суду 2005 року пропонує чітку правову основу для визнання та виконання угод про вибір суду в міжнародних договорах. Це сприяє автономії волі сторін, дозволяючи їм обрати юрисдикцію, в якій вони бажають вирішити потенційні спори, ще на етапі укладання договору, тим самим підвищуючи передбачуваність і знижуючи ризик несприятливих результатів в іноземних юрисдикціях. Гармонізація правил юрисдикції відіграла важливу роль у сприянні міжнародній торгівлі та інвестиціям, оскільки сторони можуть діяти з більшою впевненістю в правових рамках, які регулюють їхні операції.

Однак ефективність цих конвенцій послаблюється проблемами, пов'язаними з імплементацією та виконанням. Різні рівні ратифікації та внутрішнього застосування конвенцій Конференції залишаються значною перешкодою. Хоча деякі держави повністю прийняли ці інструменти, інші лише підписали їх або прийняли їх із застереженнями. Ця неузгодженість може призвести до фрагментації міжнародного приватного права, де переваги гармонізації не будуть повністю реалі-

зовані. Наприклад, відсутність ратифікації Конвенції 2005 року великими державами обмежує її ефективність і створює середовище, в якому сторони все ще можуть стикатися з невизначеністю правил вибору юрисдикції.

Крім того, тлумачення конвенцій відрізняється в різних юрисдикціях, що призводить до непослідовного застосування на практиці. Національні суди можуть тлумачити положення по-різному, виходячи зі своїх внутрішніх правових традицій і принципів, що може підірвати мету уніфікації. Ця непослідовність не тільки впливає на вирішення окремих справ, але й сприяє ширшому відчуттю непередбачуваності міжнародно-правових взаємодій [12, с. 705-706].

Виникаючі глобальні виклики також ставлять серйозні питання щодо майбутнього юрисдикційних норм у міжнародному приватному праві. Зростання електронної комерції і глобалізація торгівлі створюють нові складності, які традиційні юрисдикційні рамки можуть важко вирішити. Такі питання, як конфіденційність даних, кібербезпека та юрисдикційні наслідки угод, укладених онлайн, вимагають інноваційних підходів до визначення юрисдикції, які можуть адаптуватися до швидких технологічних змін. Конференція все більше усвідомлює ці тенденції та почала досліджувати, як її існуючі конвенції можна адаптувати або розширити для вирішення цих нових проблем.

До того ж, потреба в більшій міжнародній співпраці в галузі міжнародного приватного права стала більш виразною. Оскільки транскордонні правові питання стають дедалі складнішими, роль Конференції як фасилітатора діалогу та співпраці між державами-членами є надзвичайно важливою. Участь у дискусіях щодо найкращих практик, обмін досвідом та розвиток партнерства можуть допомогти зміцнити застосування конвенцій Конференції та сприяти їх ефективній реалізації.

Дивлячись у майбутнє, Конференція має продовжувати віддавати пріоритет адаптивності у своєму підході до питань юрисдикції. Це включає оцінку ефективності існуючих конвенцій і розгляд розробки нових інструментів, спрямованих на вирішення сучасних викликів. Постійна взаємодія із зацікавленими сторонами, включаючи практикуючих юристів, науковців і політиків, буде важливою для виявлення прогалин у поточній системі та завершенню розробки проекту єдиної конвенції, яка би уніфікувала юрисдикційні норми та правила, робота над якою ведеться Конференцією з 1992 року.

Висновок. Гаазька конференція з міжнародного приватного права відіграла ключову роль у розробці та уніфікації правил юрисдикції в міжнародному приватному праві, створивши норми, які посилюють правову визначеність і сприяють міжнародній співпраці. Завдяки розробці та забезпеченню прийняттю конвенцій, таких як Гаазька конвенція про угоди про вибір суду 2005 року, Конференція значно сприяла гармонізації юрисдикційних правил, надаючи сторонам більшу автономію у виборі юрисдикції для вирішення спорів. Незважаючи на ці досягнення, залишаються проблеми щодо непослідовної ратифікації та тлумачення цих конвенцій державами-членами, що може підірвати їх ефективність на практиці.

Рухаючись вперед, важливо, щоб Конференція вирішувала ці виклики, сприяючи більш широкому прийняттю та виконанню своїх конвенцій та адаптуючись до змінних складнощів транскордонних правових питань, особливо у світлі технологічного прогресу та глобалізації. Зміцнення співпраці між державами-членами та залучення зацікавлених сторін до обговорення найкращих практик буде мати вирішальне значення для забезпечення актуальності та ефективності норм щодо визначення юрисдикції в міжнародному приватному праві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Phua M., Chan M.. The distinctive status of international arbitration agreements in English private international law?: *Arbitration International.*, 2020. P. 427.
2. Якимчук М.Ю. Джерела міжнародного приватного права: теоретико-правовий аспект. *Ча-сопис Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Право», 2021.
3. Комарова В.В. Визнання та виконання рішень іноземних судів та міжнародних комерційних арбітражів: компендіум. Харків: Право., 2020. 668 с.
4. Beckers, A. Law or Social Ordering: A Choice for Commercial Parties in Dispute Resolution? A Comment on Kornet. In: C. Cauffman & J. Smits (Eds.). *The Citizen in European Private Law: Norm-setting, Enforcement and Choice.*, 2016. Pp. 185–196.

5. Franzina, P. (Ed.). *The External Dimension of EU Private International Law after Opinion 1/13.*, 2016. P. 226.
6. Cuniberti, G. *Conflict of Laws: A Comparative Approach.* Luxembourg: University of Luxembourg, 2022. P. 488.
7. Mills, A. *Party Autonomy in Private International Law.* Cambridge: Cambridge University Press, 2018. P. 580.
8. *Private International Law. Private International Law and Public International Law: A Necessary Meeting.* Paraguay: Centro de Estudios de Derecho, Economía y Política, 2019. Pp. 205–219.
9. *News from The Hague Conference on Private International Law: Permanent Bureau of the HCCH on Private International Law.* *Uniform Law Review*, 2017. Pp. 984–995.
10. Schuz, R. *The Hague Child Abduction Convention: A Critical Analysis,* *Netherlands International Law Review (nilr)*, Vol. 62, 2015, Pp. 201–206.
11. Trimmings, K. *Child Abduction within the European Union,* Vol. 61, 2014. Pp. 128–132.
12. Weller, M. *Internationale Gerichtsstandsvereinbarungen: Haager Übereinkommen – Brüssel I-Reform,* in R Geimer et al (eds), *Ars Aequi et Boni in Mundo, Festschrift für Rolf A. Schütze zum 80. Geburtstag.* 2015, Pp. 705-706.